

Oqaluttuarisaaneq A - 2022

1. Ilinniartitsissutip siunertaa

Ilinniartitsissut oqaluttuarisaaneq siusinnerusukkut pissutsinut tunngavoq inuillu piffissap ingerlanerani ullumikkut qanoq atugaqarsimanersut sammineqassallutik. Kalaallit Nunaanni, Europami nunarsuullu sinnerani qanga pisimasut, ineriartorfiit, ataavartitsinerit isasoernerillu kiisalu pereersut inunnit qanoq atorneqarnersut ilinniartitsissummi ilisimaneqalissapput piginnaasaqarfigineqalerlutillu. Ilinniartitsissut atuartut nalinginnaasumik ineriartornerannut qitiuvoq, naalagaaffiit nunallu tamalaat politikikkut, aningaasaqarnikkut, isumaginninnikkut kulturikkullu oqaluttuarisaanerannik tapersiissaaq qangalu pisimasut ilisimaneqarnerisa ataasiakkaarluni ataatsimoorlunilu kinaassutsinut suniutaannik paasissutissiissalluni.

2. Ilinniartitsissutip siunertaa

Ilisimasat piginnaasallu

Ilinniartitsissutip atuartut oqaluttuarisaaneq pillugu ilisimasaat, piginnaasaat kinaassusaallu ineriartorteqqissavai nunarsuarmilu inuuffigisaanni paasiuminaattumi pereersut pillugit paasisaqarusulluni apeqquteqarsinnaanerannut soqutiginninnerannullu tapertaassalluni. Atuartut Kalaallit Nunaata, Europap nunarsuullu sinnerata oqaluttuassartaani pisut ineriartornerillu pillugit ilisimasaqalissapput piginnaasalerlutillu, kiisalu namminneq allallu kulturii pillugit ilisimasaqalissallutik.

Atuartut ilinniartitsissummi suliaqarnermigut namminneq allallu piussusaat (historicitet) ilisimasaqarfigilissavaat isummorsorfigalugillu, taamaaliornikkullu oqaluttuarisaaneq pillugu ilisimasaat piukkunnarsarneqassallutik. Tassunga atatillugu oqaluttuarisaanermi ataqatigiinnernik ilisimasaqassapput, tassunga ilanngullugit inuit ataasiakkaat, inuiaqatigiit pinngortitalu imminnut ataneri atuartup ilisimatitsinissamut toqqaanissamut tunngavilersorsinnaasassai.

Atuartut oqaluttuarisaanikkut kultureqarnikkullu allanngoriartornerit pillugit ilisimasaqalissapput, taamaaliornikkullu namminneq kulturertik nunarsuarmilu allanngoriartupiloortumi kulturit allat paasinissaannut kiisalu kulturit assigiinngitsut ataqatigiissinnissaannut piginnaasaqarnerulissallutik. Atuartut ilinniartitsissut aqutigalugu oqaluttuarisaaneq inuiaqatigiinni qanga massakkullu qanoq atorneqartarsimansoq atorneqartarnersorlu ilisimasaqarfigilissavaat.

Ilikkarnissamut sulinissamullu piginnaasat

Ilinniartitsissummik suliaqarnermi atuartut oqaluttuarisaanermut assigiinngitsunik tunngasunik, soorlu oqaluttuarisaanermik ingerlatitseqqittarnernik atuisarnernillu aturfimmi avataanilu ilisimalersimasaminnik, ujarlernissamut, toqqaanissamut, atuinissamut naliliinissamullu isornartorsiuinnaanermut isummersinnaanermullu sakkusaqalissapput.

Oqaluttuarisaanermut tunngasunik suliaqarnikkut atuartut isorinnilluni misissueqqissaarsinnaassusaat nutaaliorsinnaanikkullu piginnaasaat sungiusarneqassapput.

Inuttut inoqateqarnermullu piginnaasat

Maannakkut ajornartorsiutaasunut tunngatillugu atuartut oqaluttuarisaanermi ilisimasanik inuttut inuillu akornanni qisuariaateqarsinnaassapput atuisinnaallutillu, taamaaliornikkullu atuartut oqaluttuarisaanikkut qanoq pilersinneqarsimanerlutik oqaluttuarisaanerlu qanoq ineriartussanersoq ilisimalissavaat.

Kulturi inuiaqatigiillu pillugit piginnaasat

Ilinniartitsissut atuartut pereersut pillugit soqutiginninnerat, piginnaasaat apeqqusiisinaanerallu piorsarneqassapput. Tassunga atatillugu atuartut maannakkut pisunik ilisimasaqassapput iliusissatullu periarfissanik ilisimasaqassallutik, ilaatigut namminneq kulturikkut tunuliaqateqarnerminnik ilisimasaqarneq aqqutigalugu. Kiisalu atuartut inuiaqatigiinni allani oqaluttuarisaanermi kulturikkullu ineriartornernik imatut ilisimasaqartigissapput kulturit nunarsuarmi allanngoriartupiloorfiusuni annertunerusumillu naapittarnerni kulturinik allanik naapinnissinnaallutik.

3. Iikkagassatut anguniakkat imarisaalu

3.1 Iikkagassatut anguniakkat

Atuartut ukuninnga piginnaasaqassapput:

- a) Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanerani, Europap oqaluttuarisaanerani nunarsuarmilu oqaluttuarisaanermi ineriartornerit pisullu pingarnerit nassuiarsinnaassavaat,
- b) oqaluttuarisaanermi atortut assigiinngiiaartut nalilersuillutik/aaqqissuussamik atorsinnaassavaat,
- c) Oqaluttuarisaanermi ajornartorsiutinik oqaluttariarsornikkut allattariarsornikkullu misissueqqissaarsinnaassaait, saqqummiisinnaassaait ilisimatitsisinnaallutillu kiisalu ilisimatitassatut toqqakkat tunngavilersorsinnaassallugit
- d) oqaluttuarisaanermi sammisamik misissuineq ingerlassinnaassavaat ingerlateqqissinnaallugulu,
- e) oqaluttuarisaanermi imminnut atanerannik ilisimasaqarnertik takutissinnaassavaat, tassunga ilanngullugu inuit ataasiakkaat, inuiaqatigiit pinngortitalu imminnut atanerat,
- f) maannakkut oqaluttuarisaanermi inuiaqatigiit akornanni imminnut atanerit akerleriinnerillu nassuiarsinnaassavaat,
- g) inuit oqaluttuarisaanermi pilersinneqarnerat oqaluttuarinaanermillu pilersitsinerat qisuariarfigisinnaassavaat,
- h) oqaluttuarisaanermik atuisarnernik atornerluisarnernillu assersuutit isornartorsiullutik isummerfigisinnaassavaat uppernarsarsinnaallugillu aamma

- i) siunissami nalitsinnilu oqaluttuarisaanermi ajornartorsiutit ineriartormilulu takussutissat isornartorsiuilluni isummerfiginissaannut oqaluttuarisaaneq atorsinnaassavaat
- j) ilinniartitsissutit allat akuutillugit ajornartorsiutinik suliaqarsinnaaneq

3.2 Ilinniartitsissutip imarisai pingaarnertit

Ilinniartitsissutip imarisai pingaarnertit ukuupput:

- a) Kalaallit Nunaat pillugu oqaluttuarisaaneq
- b) Kalaallit Nunaata Danmarkimut atassuteqarnera, naalagaaffeqatigiinneq ilanngullugu
- c) Europap oqaluttuarisaanera nunarsuullu oqaluttuarisaanera,
- d) politikkiimi pissutsit nunallu tamat akornanni atassuteqarnerit,
- e) najukkami nunarsuarlu tamakkerlugu nunat naalagaaffiillu pileriartorneri
- f) tunisassiorneq, aningaasaqarneq pinngortitamillu tunngaveqarnermi pissutsit,
- g) inuuniarnermi atugarisat, ilaqutariinni pissutsit inuillu atugarisatigut assigiinngiaarnerat aamma
- h) Oqaluttuarisaanermut teorii, periuseq, ornigulluni suliaqarneq ilisimatitsinerlu
- i) tamat oqartussaaqataanerat, inuit pisinnaatitaaffii, nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffii kiisalu nuna tamakkerlugu nunarsuarlu tamakkerlugu naligiissitsineq
- j) Nunarsuarmioqataaleriartorneq

Atortussiat tuluttuut ajornanngippallu oqaatsit allat atorlugit atortussiat ilaatinneqassapput. Ilassutitut ilinniakkat atuartut suleqatigalugit toqqarneqassapput. Ilassutitut ilinniakkat pingaarnertut ilinniakkatulli Kalaallit Nunaanni nunanilu tamani pissutsinut sapinngisamik annertunerpaamik atassuteqartinneqassapput.

Piffissap ilinniartitsinerup ingerlanerani piffissap sumiiffiillu siaruarlugit ilinniartitsinerit arfineq marluk – arfineq pingasut ingerlanneqassapput aammalu Kalaallit Nunaata Europallu oqaluttuarisaanerat pingaarnertutillugu. Ilinniartitsinerit imatut agguarneqassapput:

- a) ilinniartitsineq 1721 siorna pingaarnertutillugu,
- b) ilinniartitsinerit marluk 1721-p aamma 1953-ip missaata akornat pingaarnertutillugu
- c) ilinniartitsinerit pingasut 1953 missaata kingorna pingaarnertutillugu aamma
- d) piffissat taakku pingasut akoranni pingaarnernik nammineq toqqakkanik ilinniartitsineq ataaseq marlulluunniit.

Atuartsineq nunap katitigaaneranut piffissamullu atatillugu siammartissinnaatillugu aqqissuunneqassaaq: ilinniartitsinerit ikinnerpaamik marluk Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaaneranut aallaaveqassapput, ikinnerpaamillu ilinniartitsinermi ataatsimi Europami USA-milu inuiaqatigiit kulturilu aallaavigineqassallutik.

3.3 Ilassutitut ilinniakkat

Ilassutitut ilinniakkat ilinniakkat pingaarnertit itisilissavaat taakkunungalu

atassuteqartitsillutik imaluunniit ilinniartitsissutit nutaat imatut ilanngunneqassallutik ilinniartitsissummi ilikkagassatut anguniakkat anguneqarlutik itisilerneqarlutillu. Ilassutitut ilinniakkat atuartut suleqatigalugit toqqarneqassapput. Ilassutitut ilinniakkat pingaarnertut ilinniakkatulli Kalaallit Nunaanni nunanilu tamani pissutsinut sapinngisamik annertunerpaamik atassuteqartinneqassapput.

4. Ilinniartitsinerup aaqqissuunneqarnera

4.1 Ilinniartitseriaatsimi periutsit

- a) Ilinniartitsinerup atuartut ilinniakkani qaffasissusiat ilisimasaallu aallaavigineqassapput.
- b) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq ilinniartitseriaatsit assigiinngitsut paarlakaajaanneqassallutik.
- c) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq atuartitseriaatsit assigiinngitsut paarlakaatsinneqarlutik.
- d) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq atuartut soqutigisaat pisariaqartitaallu isiginiarneqassallutik, taamaalilluni atuartut ilinniartitsissutip pissanganartuuneranik, naleqquttuuneranik soqutiginarartuuneranillu misigisaqarnissamut periarfissinneqassallutik.
- e) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq ilinniagaqarnerup ingerlanneqarnerani sammisanilu ineriartortitsinerup ilinniartitsissut siuariarfiussalluni, tassa ilinniartitsissummi oqaatsit oqariartaatsillu ineriartorfiussallutik, taamaalilluni atuartut namminneerlutik suleriaaseqarnissamik ajornakusoortunillu eqqarsartarnissamut piffissap ingerlanerani sungiusarneqassallutik.
- f) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq inuiaqatigiinnut avatangiiserisanut annertunerpaamik attuumassuteqalersillugu

4.2 Suleriaatsit

Sammisassanik suleriaatsinillu toqqaanermi atuartut peqataatinneqassapput. Suleriaatsit assigiinngitsut arlallit atorneqartussanngorlugit atuartitsineq aaqqissuunneqassaaq. Taamaaliornikkut atuartut tamanut, sulianut inuttullu piginnaasaat sutigit tamatigit ineriartornissaat qulakkeerneqassaaq. Atuartitsineq ukiuni pingasuni ilinniartitsinerup saniatigit suleriaatsit atuartunut oqaluttuarisaaneq pillugu apeqquteqaasiornissamut, paasissutissarsiornissamut, ajornartorsiutinik aaqqiissuteqarnissamut ilisimatitsinissamullu piginnaasaannik qaffakkiartuaartitsisut tunngavigalugit aaqqissuunneqassaaq.

Suleriaatsimik toqqaaneq pisuni tamani assigiinngiaartumik aaqqissuilluni assigiinngiaartitsinerup siuariartortitsinerup periutsimik tunngaveqassaaq tassunga ilanngullugit klassini ilinniartitsineq, ataasiakkaarluni sulineq, marlukkaarluni suleqatigiiaarneq. Ilinniartitsissutit atuartut ilinniartitsissummi oqaatsinik, qisuariaateqartarnermik isornartorsiutillutillu nalilersuisinnaassutsimik ineriartorfigisaat isiginiarneqassapput. Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq atuartut ilinniartitsinerup

oqaatsinik siullertut oqaasillit aappaattullu oqaasillit isiginiarneqarlutik.

Atuartitsinerup kulturi aallaavigalugu atuartitsinermik tunngaveqarnissaa pingaaruteqarpoq, taamaattumillu atuartitsinermi Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanera sammineqangaatsiassalluni.

Ilinniartitsinermik ingerlatsineq 1953-ip missaata siorna minnerpaamik ataatsimi kingornalu minnerpaamik ataatsimi Kalaallit Nunaanni oqaluttuarisaaneq pingaartinneqassaaq. Ilinniartitsinermik ingerlatsinerni taakkunani Kalaallit Nunaata Danmarkimut atassuteqarnera aamma paasiniarneqassaaq. 1953-ip missaanik ilinniartitsinermik ingerlatsineq imatut toqqarneqassaaq nunarsuarmi, Europami Kalaallillu Nunaanni ineriartornerit pingaarnerit sammineqarlutik. Nunarsuarmi nunat killiit kulturiisa avataanni kulturit 1953-ip missaata kingornannik ilinniartitsinermi minnerpaamik ataaseq ilaatinneqassaaq. Ilinniartitsinermik ingerlatsinermi minnerpaamik ataaseq maannakkut pissutsinut ineriartorneq sammineqassaaq, ilinniartitsinermillu ingerlatsinermi minnerpaamik ataatsimi arnat angutillu atugassarisaasa assigiinngissutaat paasiniarneqassallutik.

Ilinniartitsineq tamaat isigalugu oqaluttuarisaanermi ineriartornernut takussutissanik pingaarnernik imminnullu atanerannik paasisaqarnermut tapersiissaaq.

Ilinniartitsinermik ingerlatsinerni tamani atortut assigiinngitsut atorlugit sulisoqassaaq. Ilinniartitsissummi sammisani pingaarnernik suliaqarneq tassaavoq oqaluttuarisaanermi oqaasertanik suliaqarneq, taakkulu misissoqqissaarneqassapput, nassuiarneqarlutik atassuteqartinneqarlutillu. Aammattaaq paasisaqarfiit ilanngunneqarsinnaassapput, soorlu assit, illunik titartaariaatsit, eqqumiitsuliat, nipilersorneq, filmit, apersuinerit, grafikkinnorlugit saqqummiinerit naatsorsueqqissaarnerillu. Atortut taakku ilaanni sukumiisumik periuseqarluni sulisoqassaaq.

Periutsit oqaluttuarisaanermut tunngasut atorlugit sulinikkut atuartut oqaluttuarisaanermik ilinniartitsissummi periutsit teorillu ilisimalissavaat paasissutissallu assigiinniaartut isorinnillutik isummorsorlutillu misissorsinnaalissavaat, nassarisinnaalissavaat toqqarsinnaalissavaat, atorsinnaalissavaat nalilersorsinnaalissallugillu. Misissuinikkut suliniuteqarnermik siunnerfeqarluni sulisoqassaaq tunisassiamillu naammassineqassalluni, tassanilu ilisimatitsinissaq ilanngullugu eqqarsaatigineqassalluni. Matumani atuartut oqaluttuarisaanermik ilinniartitsissummi periutsit teoriillu assigiinngitsut iserfigilluarnissaannut, apeqqusernissannut atornissaannullu periarfissinneqassapput. Ilinniartitsineq 10 tiiminik sivikinnerpaaffeqassaaq.

4.3 It

It aamma tusagassiissutit ilinniartitsinermut ilaatinneqassapput, atorneqassallutillu atuartut ilikkariartornerat siuarsarumallugu, nalinginnaasumik peroriartornerat inerisarumallugu

aamma atuartut tusagassiissutitut digitaliusunut, nukissarisanut paasissutissiiffinnullu naleqqiullugu apersuusersuisinnaanerit sungiusarumallugu. It atorneqassaaq oqaluttuarisaanermut tunngatillugu qulequttanik internet paasissutissiiffiillu allat atorlugit ujarlernermit misissuinernullu. Ujarlernermit nutaaliorsinnaaneq aqqissuulluakkamillu sulisinnaaneq pingaartinneqassapput aamma nammineerluni periutsinik apersuusersuilluni suleriaaseqarnissaq. It aamma tusagassiissutit apeqqutinik oqaluttuarisaanermut tunngasunik allattariarsorluni oqaluttariarsorlunilu saqqummiinermi ilaatinneqassapput.

4.4 Ilinniartitsissummi oqaatsit

Ilinniartitsineq imatut aqqissuunneqassaaq atuartut ilinniartitsissummi oqaatsinik aammalu ilinniartitsissummi oqariaatsinik paasinnittarnerat atuisarnerallu aqqissuussamik ineriartortinneqarluni. Ilinniartitsineq imatut aqqissuunneqassaaq ilinniartitsissutit siulianni oqaatsinik oqariaatsinillu atuartut piffissap ingerlanerani paasinnilluarsinnaatikkiartortillugit atuisinnaalluarkiartortillugillu. Aappaattut oqaatsinik atuneq aallaavigalugu tulluusaasoqarnissaa pingaaruteqarpoq, tamannami ilinniarnertuunngorniarnermut perorsaanermi tunngaviit ilagimmassuk.

4.5 Ilinniartitsissutitut allanut atassuteqartitsineq

Ilinniartitsissutit imarisaasa pingaarnert ilaat ilassutitullu ilinniartitsissutissaq toqqarneqassapput sammeneqarlutillu, taamaalillutik ilinniakkatigut sammivimmi ilikkagassatigut atassuteqartitsineq nukittorsarneqassalluni. Atuartitsinermi atuartut ilinniartitsissutitut allanut ilisimasaat piginnaasaallu ilaatinneqassapput.

5. Nalilersuineq

5.1 Ingerlaavartumik nalilersuisarneq

Ilinniartitsissummi ilikkagassatut anguniakkat tunngavigalugit ingerlaavartumik nalilersuisoqartassaaq. Ilinniartitsissut pillugu atuartunik ataasiakkaanik ilitersuisoqartassaaq, tassani atuartut ilinniartitsissummi killiffiup qaffasissusianik erseqqarissumik paasisinneqassallutik. Semesterini tamani atuartut suliaqarnerat, peqataavinnerat ilinniartitsissumilunilu tunniusimanagerat nalilersorneqartassapput.

5.2 Misilitseriaaseq

Misilitseriaatsit marluk ataaniittut akornanni ataatsimik klassinut ataasiakkaanut atuarfik toqqaassaaq:

Misilitseriaaseq a

Oqaluttariarsorluni misilitsinnermi pissarsiffiit ilisimaneqartut atorlugit suliassat tunngaviussapput, annertussuseqassallutillu sammisanut ilinniarsimasanut ataatsimut atasut atorlugit quppernerit nalinginnaasut amerlanerpaamik 2-4. Atortut ilisimaneqartut ajornartorsiuteqarfinnut toqqakkanut ilinniartitsinermi suliarineqarsimasunut tunngassapput. Atortut ilaat allassimassanngillat, tassunga ilanngullugit assit.

Piareersarnissamut minutsit 60-it missaanni piffissaliisoqassaaq, piffissarlu soraarummeerfik minutsit 30-t missaanni sivilissuseqassaaq.

Misilitseriaaseq b

Pissarsiffiit soraarummeertunit ilisimaneqartut quppernerit nalinginnaasut annerpaamik 2-4 aammat atortut ilisimaneqariinngitsut quppernerit nalinginnaasut 2-4 atorlugit apeqqutit tunngavigalugit suliasat tunngavigalugit oqaluttariarsorluni misilitsinneq. Atortut ilisimaneqartut ajornartorsiuteqarfinnut toqqakkanut ilinniartitsinermi suliarineqarsimasunut tunngassapput. Oqaluttuarisaanermut tunngasut siumut ilisimaneqariinngitsut ilisimaneqareersunut itisiliinerussapput sanillersuussisuussallutillu. Atortut ilaat allassimassanngillat, tassunga ilanngullugit assit.

Atuartut ataasiakkaat ulloq misilitsiffissaq sioqqullugu suliasamik tunineqassapput, piareersarnissamullu tiimi 24-it missaanni piffiliisoqassaaq, kisiannili tiiminit 24-nit sivilinnerunngitsumik. Soraarummeertoq ataaseq minutsit 30-t missaanni soraarummiissaaq.

Misilitseriaatsini taakkunani marlunni misilitsinnermi atugassat ilinniartitsinernut 4-6 tunngassapput, taakkunannga minnerpaamik ataaseq 1953-ip missaata siorna marlullu 1953-ip missaata kingorna. Kalaallit Euopamiullu oqaluttuarisaanerat kiisalu nunarsuarmi killiit kulturiisa avataanniittut ilanngunneqassapput. Ilinniartitsinerni taakkunani 4-6 ilikkagassat ilinniartitsissutip imarisai pingaernerit pingaernerpaatut ilaassapput. Kalaallit Nunaata Europallu oqaluttuarisaanerat nunallu killiit avataanni kulturit ilanngunneqassapput. Soraarummeermi sammisat tamarmiullutik sumiiffinnut, piffissanut sammisanulluunniit erseqqarissumik tunngassuteqassapput. Qupperneq nalinginnaasoq tassaavoq naqinnerit akunnequsiussat ilanngullugit 2400-t.

Soraarummeerneq soraarummeertup minutsit 7-10 saqqummiineranik aallartinneqassaaq kingornalu sammisassat makinneqartut apeqqutillu apeqqutigineqartut tunngavigalugit soraarummeertup soraarummeertitsisullu akornanni oqaloqatigiinninngoriartussalluni.

Sammisassat makitassat misilitsinneq sioqqullugu censorimut nassiunneqarsimassapput.

Allattukkat piffissami piareersarfimmi suliat atortullu misilitsinnermut ilaatinneqartut. misilitsinnermi nassarneqarsinnaapput.

5.3 Nalilersuinermi tunngaviit

Nalilersuinermi soraarummeertut ilikkagassatut anguniakkanik qanoq angusaqartigisimanersut tunngavigalugit naliliisoqartassaaq Soraarummeerut suliani pissutsinik erseqqarissumik saqqummiinnaassusiat soraarummeernermilu piffissamik atuinerat aqqissuussinerallu pingaartinneqassapput. Soraarummeertup saqqummiineranik ataatsimut naliliineq tunngavigalugu karakteriliisoqassaaq.